

**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac
Denique morte Praedicatorum Lutheranorum, Doct.
Martini Lutheri, Philippi Melancthonis, Matthiae Flacii
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melancthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et
Andreae Osiandri

Ulenberg, Kaspar

Coloniae Agrippinae, 1622

Capvt XVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

ANNO
1542.Quemadmodum sequentium annorum hi-
storia testatur.

CAPVT XVI.

- I. Defectio à fide Catholica. Herman. Archiep. Colon. Bucerum & Melanchthonem Bonnam euocantis.
- II. Melanchthonis priuata afflictio ob Sabini mores & ingenium cum furijs Luther. in ICros.
- III. Melanchthonis excogitata mollities ad Sacramentarios propendentis.
- IV. Merseburgensis Episcopatus Georgio Anbalino Lutherano collatus, ex prescripto Melanchth.
- V. Comitum Spira & Ratisbona Melanchthone domi per Elect. detento. mutatio relig. in Palatinatu. captiuitas Ducis Brunsvic. colloquium per Lutheran. Ratisbona abruptum.

I. **E**ODEM ferè tempore, quo Naumburgensis Episcopatus in prædam celsit Lutheranis, Hermannus Coloniensis Archiepiscopus quorûdam impulsu, qui nouis opinionibus erât imbuti, de religione per diocesisin publicè mutanda cogitare cœpit. Erat Archiepiscopus iste de familia Comitum VVedensium, vir bonus, & benignus admodum; sed paulò simplicior, & doctrinæ præsidij minus instructus, quam pro conditione temporum isti fastigio conueniret: vnde factum est, vt cum sectarijs aurem præberet,

Archiepisc.
Colon. de
mutanda
religione
cogitat.
Meshou lib.
de Schism.
Herman. de
VVeda.

Eius pro-
lapia & sim-
plicitas.

beret, Bucero cum primis, homini versutif-
 simo, facile deciperetur. Cùm verò muta-
 tionis initium facere decreuisset, anno 1542.
 ineunte Bucero Argentorato, Melanch-
 thonem V Vittenberga per litteras euocauit.
 Et Bucerus quidem mense Februario cupide
 statim aduolauit, prædæ totis faucibus in-
 hians: Alter vero non perinde promptus e-
 rat ad suscipiendum hoc iter; idque non v-
 nam ob causam, vt in litteris quibusdam ad
 Camerarium scriptis insinuat: Multæ sunt,
 inquit, graues causæ, propter quas hoc præ-
 fertim tempore in eas regiones minus libet
 proficisci. Sed mihi crede, non inter postre-
 mas est, quod non libet audire fabulas περι
 πολυπραγμοσύνης τῶν ἡμεδαπῶν, καὶ ὁμοια
 δρυλλόμενα; quæ nec refutare ingenuè pos-
 sum, nec tamen confiteri decet. Hæc Me-
 lanchthon.

Interim vt omninò susciperet profectio-
 nem istam, magnoperè suaserit, imò & vrsit
 Landgratius Hassiæ Philippus; cuius ar-
 dens erat hac in re studium, vt Diocesis
 Colonienfis ab Ecclesiæ Romanæ matris
 obedientia complexuque diuelleretur. Me-
 lanchthon verò causam hanc reiecit ad
 principis Electoris arbitrium; à quo cum
 nihil responderetur, ipse tum quidem lu-
 bens V Vittenbergæ remansit. Post vbi Bu-
 cero permissum, vt in cathedra Bonnæ fa-
 ceret euertendæ religionis initium, Archie-
 piscopus & alios quosdam istius factionis in-

ANNO
 1542.
 A Bucero
 dementa-
 tus.

Bucerus
 Bonnam
 aduolat.

In epist. ad
 Cam. p. 385
 Sur. ad hæc
 an. Cam. in
 Vit. Mel.
 p. 203.

Ibid. p. 384
 Melancht.
 in proficif-
 cendo cū-
 stabūsus.

Bonnā de-
 nudò euo-
 catur.

ANNO
1542.
*Cam. in vi.
Melancht.*

Pistorius
cum eo
Bonnam
aduenit.

*In epist. ad
Cam. f. 429*

Eius cū fo-
ciis mole-
stia.

*In ep. sel.
pag. 553.*

Reforma-
tionem cō-
sarcinant.

subsidium adiungendos illi censuit. Vocauit itaq; denuò Melanchthonem, & ab Electore per litteras obtinuit, vt eum ad se proficisci pateretur. Id factum an. 1543. quo Melanchthon Aprili mensē VVittenberga profectus à Petro quodam Medmanno Zelotâ Luthero Bonnam vsq; deductus fuit. Ex Halsiâ quoq; Ioannes Pistorius accurrit: Alij aliunde aduolarunt, apostatæ monachi, legirupæ, perduelles Ecclesiæ, ceu vultures opimâ prædam odorati. Melanchthon vbi Bonnam apulit, per benignè quidem fuit exceptus; At vbi negotium, quod agendum erat, multis ijsq; grauissimis difficultatibus impeditū vidit, pertæsus rerum, aulicq; confortij, mentis egritudine in Epistola quadam ad amicum liberius effudit. O me flagitiosè stultū, inquit, qui reclamāte ac dehortante tota philosophia nostra, & toties ictus, tamen aulas sequor. Interim mansit cum reliquis ad tempus, & negotijs vsque ad Augustum interfuit; quæ longè alios habuerunt successus, quam Melanchthon, Bucerus, cæteriq; illius factionis ab initio fuerant opinati.

Laboratum principio fuit, vt communibus operis perficeretur magnum illud volumen, quod Bucerus pridē ad Noribergensem formam sub Reformationis titulo consarcinare cœperat. Id Iulio mensē tandem absolutum fuit, & per Archiepiscopum Canonicis Metropolitanis transmissum. Erant in librum istum congesti Lutheranorum errores omnes,

nes, quos delecti quidam à Capitulo paulò post solidè cōfutarunt, opposito scripto quodam insigni, cui titulum Antididagmatis indiderunt. Iam & ante Bucerus libellum sparserat in vulgus valdè pestilentem & seditiosum, quem Clerus & Vniuersitas Colonien- sis ad censuram reuocarūt edito tractatu, cui titulum fecerunt: Iudicium Cleri & Vniuersitatis de libello Buceri: In quo detectis hominis istius fraudibus, imposturis & turpitudine, Catholicam sententiam in ijs dogmatibus, quæ Bucerus tetigerat, insigniter asseruerunt. Ad hoc scriptū Melanchthon respondit, edito libello velut apologetico, quo defendere Bucerum, & obiectum apostasiæ atque incestus crimen diluere conatur. Fuerat enim Bucerus Dominicanæ familiæ monachus, nec ipse solum ex ordine profugerat, sed & virginem Deo dicatam sibi coniunxerat è monasterio profugam, & Lutheri vestigia secutus, apostasiam incestu cumularat. Eam turpitudinem Melanchthon obtentu matrimonij velare nititur. Atque ita scriptis aduersarijs ceptum est publicè dimicari.

Melanchthon verò cum negotium hoc ceu vado illifum hæere cerneret, in feruore certaminis subduxit se, & Augusto mense VVittenbergam reuersus est: Vbi magnus fuit applausus studiosorum, qui cum professoribus nonnullis obuiam progressi congratulatione publica redeuntem exceperunt comitatiq̃e sunt, non secus, ac si de

ANNO

1542.

A Metropo-
litanis re-
futatur.

Buceri li-
ber pestilēs
censuræ
subiicitur.
Melancht.
pro eo a-
pologia.

Bucerus a-
postata mo-
nachus.

II.

Cam. in vi.
Mel p. 205.
Melancht.
VVitten-
bergam re-
ditus.

ANNO
1542.

*Ibid. f. 222.
223.*

Domesti-
cis affligi-
tur mole-
stis.

Georgii
ingeniū &
indoles.

*Camer. in
vit. Mel.
p. 209.*

Ei filiam
elocet Me-
lanchthō.

Ad hono-
res aspirat.

*In epist. ad
Cam. p. 445*

Humanio-
res litteras
fastidit.

subacta tam insigni prouincia triumphan-
tem deducerent. A reditu varijs curis & mi-
serijs excruciatu fuit ; inter quas illū & do-
mesticæ quædam afflictiones duriter exer-
cuerunt. Georgius quidam Brandeburgen-
sis, qui postea Sabini cognomentum assump-
sit, à prima ætate VVittenbergæ fuit edu-
catus in studijs, idq; secretò certas ob causas,
& quidem in domo Melanchthonis. Erat
Georgius excellentis ingenij, & magnū ha-
bebat affectum in studia ; quæ feliciter non
minus quam ardentè tractabat. Imprimis
verò poësi delectabatur ; in quo studiorum
genere postmodum excelluit, inter primos
istius seculi poëtas celebratus.

Huic admodum iuueni filiam suam natū
maiores desponderat Melanchthō; quā il-
le ann. 1536. in uxorem duxit. Interim vt in-
genio præstabat atq; eruditione non vulgari,
ita & paulo sublimiores gerebat spiritus, seq;
dignū putabat, qui iure meritò ad honores,
& fortunā lautiores proueretur. Quā in
re socerum, si vellet, pro autoritate sua mul-
tum posse iudicabat : A quo se deserere, nec in-
stantem existimationis suæ rationem haberi su-
spicabatur. Fastidiebat Sabinus litterarium
vitæ genus, velut humile & abiectum, &
mente ad altiora ferebatur ; scilicet vt in
luce hominum versaretur, in Republica vel
in aula, & honoribus auctus atque diuitijs
omnium oculos in se conuerteret: Quod in-
stitutum Melanchthoni vehementer displic-
cebat;

cebat; vt qui scholasticus erat, & studia bo-
 narum artium imprimis amabat. Itaque fer-
 re Sabinum non potuit, deque eius inobedi-
 entia & cōtumacia subinde querebatur. Quin
 & ex coniunctione syderum, sub qua natus
 erat, nescio quid ominabatur, auersionem
 scilicet à philosophia, honorum cupidita-
 tem, contractionem patrimonij: Cumque
 mores ipsius, & ingenium, & actiones eodē
 spectare viderentur, Melanchthō valdē sol-
 llicitus fuit, nec alia de genere, nisi sinistra
 quæque, in animum admittere potuit. Ex
 hoc morum, iudicij, & voluntatum discre-
 pantia similtates exortæ sunt, & mutuae su-
 spiciones; quæ cum altius paulatim infedis-
 sent, vt fit, auersionem quandam animorum
 & dissidia pepererunt. Non deerant, qui lin-
 guæ flabello & sermonibus parum commo-
 dis vtriusque animum accenderent: Vnde
 non multum abfuit subinde, quin simulas
 in iurgia & apertas contumelias erum-
 peret. Atque hæc afflictio Melanchthonem
 ad eum modum exercuit, vt nonnunquam
 iaceret totus, nec vllas consolationes admit-
 teret.

Cæterum grauius hoc malum incruduit
 ann. 1544. cum Sabinus ad Scholam Regio-
 montanam per Albertum Borusisæ ducē ac-
 cerferetur; quam ille conditionem cupidè tã-
 quam votis suis conuenientem amplexus est.
 Melanchthon, quanquam Sabini consilium
 improbavit, dissuadere tamen pertinacius

ANNO

1542.

Colloq. mēf.
 lat. Tom. I.

pag. 104.

Eius cōtu-
 macia Me-
 lancht. in-
 uisa.

Sinistra de
 eo suspi-
 cio.

Augetur a-
 liorum pra-
 uis sermo-
 nibus.

A Brande-
 burgico
 ad Scholā
 Regiomō-
 tanam e-
 uocatur.

ANNO

1542.

*In epist. ad**Cam. p. 467*Eius dif-
cessus Me-
lancht. do-
lorē affert.Causæ of-
fensionis
inter gene-
rum & so-
cerum.Luth. in
Iurecon-
sultos fu-
riæ.

vel impedire noluit, quo minus in Borussia proficisceretur. Tulit verò dolenter imprimis & acerbè, tanta locorum intercapedine disiungi filiam à se, quam efflictim diligebat, præsertim cum eam in regione longinqua pro mariti morib. & ingenio durius habendam suspicaretur: Quæ cogitatio sollicitum habuit Melanchthonē, eumq; vehementer afflixit. Nec se potuit continere, quin hæc animi ægritudinem ad amicos nonnunquam effunderet. Accedebāt in discessu Sabini novæ quædam offensiones de rebus non magni momenti, quibus iniuriæ veteres cumulabantur. Ita Sabinus Melanchthonem focerum, atque hic vicissim illum mirificè velut in orbem exagitavit; eoq; deuenit res, ut esset inter eos, quod dicitur, mala mens, malus animus. Nec causâ suberat tamen, cur tantopere succenseret viro litterato Melanchthon, quem sibi volens in generum delegerat; nisi quod eum vana syderum observatio, curiositas, & quædam fortè morum dissimilitudo, tum variæ suspiciones in hanc perplexitatem coniecerunt: In qua pueriliter se nonnunquam habuit, & affectu superatus scëminarum instar, sibiipsi molestiam creavit.

Sub initium huius anni Lutherus in Iureconsultos quiddam machinatus est, quod Melanchthon ut & alia quædam vehementer improbavit. Ante quinquennium Iureconsultos in concionibus ad populum provocaci-

caciter exagitarat, quod Ius Pontificium è ANNO
 fauilla incendij Lutherani rediuuium ad 1542.

Scholas reduxerant; quemadmodum in vita
 Lutheri diximus. In eos & hoc anno in-

eunte denuo vehementer exarsit eandem
 ob causam. Voluit omnino sacros canones,
 quos ipse ante vigintiquatuor annos lata sen-

Causa
 odii.

tentia velut pro tribunali sedens condem-
 narat, & publicè flammis iniectos exusserat,
 è scholis omnibus in perpetuum elimina-

In coll. mēf.
 ger. f. 417. b

tos. Qua in re quia non simpliciter obtem-
 perabant Iureconfulti, denuò cœpit eos
 mordaciter infectari. Et quidem in festo

trium Regum irâ furoreque totus æstuans,
 impotenter in eos stomachatus est ad popu-
 lum, id genus conuitia plenis faucibus ebla-

In Cōcio-
 nibus eos
 perstringit.

terans, cuiusmodi quædam ex concioni-
 bus anno 1539. habitis in ipsius Lutheri
 vita recensuimus. Hæc intemperies & ef-

frenis maledicendi libido moderatioribus
 valdè displicuit: Inter quos & Melanch-
 thonem fuisse quædam ipsius litteræ testan-

Intempe-
 ries Luth.
 displicet
 Melancht.

tur ad Camerarium scriptæ 9. Februarij,
 paulò post, quam Lutherus in Iureconful-
 tos stomachum iracundia bullientem exo-

In epist. ad
 Cam. p. 447

neravit: Quod existimas, inquit, mihi do-
 lorem adferre has asperas conciones κατὰ
 νομοφιλάκορ, non falleris. Quid hæc ad

populum? Quam hoc tempore non oportet
 cum magni motus impendere videan-
 tur. Non intelligere nostras ærumnas ex-

ANNO
1542.

Quid, quod in hoc negotio ne causæ quidem
fatis esse, & iracundiæ seruii putatur; vt læ-
” pè alias κατὰ τινῶν ἐτέρων. Et paulo infra:
” πολλὰκις δὲ ἔλεξα, φοβῆσθαι μέγιστον φύσιν
” δυσχερῆ ἄγαν ἐμπαδοῦς, ὡς περ Ἡρακλέους, ἢ φι-
” λοκλήτου, ἢ μαρίαν ρωμαϊκῆς στρατηγῆς. Hæc
” græcè de Luthero Melanchthon, & subob-
scurè quidem de industria: Quanquam satis
innuit, metuisse se iam pridem, ne Lutheri
cruditas, & ad conuitiandum impotentia
tandem ubi senium accesserit, in sæuitiam
exiret, vt Heracleo similis fieret, vel Philo-
cteto, vel Mario Duci Romano: Quod iam
euenisse nutu nictuque potius quam apertis
verbis indicat.

III.
Cam in
vit. Mel.
pag. 213.
Melanchth.
ob molli-
tiam exa-
gitatur.

Hoc eodem anno per aduersarios Melan-
chthonis, rigidos inquam Lutheranos, no-
ua tempestas in caput ipsius excitata fuit,
vel renouata potius calumnia, quam non
semel annis superioribus intenterant; quod
nimirum mollitie sua, & ad cedendum
promptitudine, communi causæ multum
incommodaret. Quanquam in proximis
colloquijs VVormatiæ atque Ratisbonæ,
posteaquam per Caluini consortium acer-
bior factus obrigit, satis durum se præ-
buit Catholicis, & si quid in eos antea
forfan habuit benignioris affectus, id de-
inceps vel deposuit omnino, vel in Sa-
cramentarios effudit. Iis enim, quin ab
hoc tempore votis intimis, & toto affectu
se coniunxerit, cùm pridem ab anno 1535-
ad eos

ad eos inclinare crederetur, nec Lutherani ri- **ANNO**
 gidiores nec Calvinistæ dubitant : Et sunt, 1543.
 qui hoc ipsum suadeant, argumenta non ob-
 scura. Atque hæc altera causa fuit, cur nunc
 zelotarum ista factio Melanchthonem rur-
 sus exagitaret. Cum enim Lutherus hoc an- **Conatur**
 no bellum Sacramentarium denuò totis vi- **impedire**
 ribus instauraret, quod anno 1536. VVitten- **Lutheri**
 bergæ fucatâ compositione sopitū diximus, **scriptum**
 prodidit se Melanchthon, & consilium illud **de Cœnâ**
 sibi displicere non obscuris indicijs manife- **Domini.**
 stum fecit. Siquidem impedire conatus est,
 quanto studio potuit, ne postrema Lutheri
 confessio de Cœnâ Domini, quæ velut clas-
 sicum fuit ad nouam pugnam, typis excusa
 diuulgaretur. Verùm id frustra fuit: Edidit
 enim Lutherus scriptum illud, quod in hac
 causâ velut testamentum esse voluit, aut pu-
 blicam extremæ voluntatis declarationem,
 quam & morte suâ postmodum confirma-
 uit. Ita syncretismus ille VVittenbergicus
 dissolutus fuit, atque omnis deinceps instau-
 randæ concordiaæ spes in perpetuum subla-
 ta. Qua de re Melanchthon, cum frustra Lu- **Dehorta-**
 therum à bello Sacramentario dehortatus **tur eum à**
 esset, in hunc modum scribit ad Henricum **bello Sa-**
 Bullingerum: Fortassis, inquit, priusquam **cramenta-**
 hæc meæ litteræ ad te perferantur, accipies **riorum.**
 atrocissimum scriptum Lutheri, in quo bel- **Lauath. in**
 lum de Cœnâ Domini instaurat. Nunquam **hist. Sacr.**
 maiore impetu hanc causam egit. Desino igitur **pag. 23. b.**
 sperare Ecclesiarum pacem. “

o s

Inte-

ANNO
1543.
Diffama-
tur ob sectā
Sacramen-
tiorum.
*Forschenius
in malleo
Calu. E. 4. b
Selnecc. in
resp. ad Pet-
zel. pag. 35.*

A Saxone
eius mens
requiritur.
Melanch-
thon fugā
cogitat.

A Luthero
detinetur.

IV.
Merseburg,
Episc. obit.

Interim Melanchthon ab æmulis probro-
fo sermone diffamatus fuit, quasi totus ad-
hæreret Sacramentarijs, & eandem cum illis
de Eucharistiâ sententiam tueretur; licet id
publicè dissimularet. Quâ de re cum ad au-
lam quoque rumor delatus esset, Elector
Princeps Pontanum seniore VVittenber-
gam misit anno 1544. qui rem hanc certius
exploraret Quod si Sacramentarijs addictus
esset Melanchthon, censuit eum Princeps di-
mittendum potius, quam vt hæresis illa se-
cretis ipsius machinationibus in Academiam
irreperet: Hanc se malle testabatur vel mi-
nus esse frequentem, vel auditoribus omni-
nò vacuam, quam à Sacramentarijs occupa-
ri. Et Melanchthon quidem intellectâ Prin-
cipis voluntate, alio migrare voluit sponte
suâ, priusquam dimitteretur. At Lutherus
in consilium adhibitus retinendum putavit
Melanchthonem, nec permittendum, vt ex
Academia discederet: Acturum se cum illo,
dixit, effecturumque per Dei gratiam, vt in-
formatus resipiscat. Ita Princeps tum qui-
dem placatus fuit, & Melanchthon Lutheri
patrocinio protectus in statione mansit.

Decessit hoc anno Sigismundus Linde-
mauius Episcopus Merseburgensis, post cu-
ius obitum Augustus Saxonix Dux octode-
cim annorum adolescens diœcesin occupa-
uit, qui politicâ tantum gubernatione sulce-
ptâ, religionis, & rerum Ecclesiasticarum cu-
ram omnem in Georgium Anhaltinum re-
iecit.

fecit. Erat Georgius Præpositus Magdebur-
 genſis Merſeburgenſis Eccleſiæ Canonicus,
 Princeps Luthero vehementer addictus; qui
 priuſquã curam Episcopalem à politicâ gu-
 bernatione diſiunctam ſuſciperet, Lutherum
 & Melanchthonem in conſilium adhibuit.
 Hi verò, vt ſubiret functionem iſtam, non
 auctores fuerunt modo, ſed & reſtitantem
 Georgium impulerunt: Qui cum aſſenſiſ-
 ſet, anno ſequenti 1545. ſub initium Augu-
 ſti nouo ritu quodam in Episcopum ordina-
 tus fuit, & conſecratus; non eodem certè,
 quo Lutherus Ambſdorffium Naumburgen-
 ſibus obtruſum Pſeudoepiscopum conſe-
 crauit, ſed non multum diuerſo. Reſ per
 Melanchthonem diſpoſita quidem fuit, ſed
 non peracta. Cùm enim nec ipſe ſacris ini-
 tiatus eſſet, nec vnquam obiuiſſet functio-
 nes Eccleſiaſticas, conſecrationem hanc
 exequi non fuit auſus; ſed alijs conciona-
 toribus modum præſcripſit, quo negotium
 hoc exequerentur; quem breuiter infe-
 rendum duximus. Caput huius diœceſis
 eſt Merſeburgum, ciuitas in ripâ Sa-
 læ fluminis poſita. Ad eam vocati ſunt
 Concionatores omnes vicini, vt no-
 uum hunc Episcopum manibus impoſi-
 tis conſecrarent. Hi tertio Auguſti die
 conuenerunt in Eccleſiâ, & ſolenni cum
 pompâ Georgio præſenti manus impoſue-
 runt: Idque certo ordine, vt alij poſt alios
 accederent, donec à primo ad vltimum

ANNO

1544.

Eius Epi-
 ſcopatû par-
 tiuntur Sa-
 xo, Augu-
 ſtus & An-
 haltinus.

Anno 1544

Anhaltini
 ordinatio.

Modû con-
 ſecrationis
 præſcribit
 Melanch-
 thon.

Merſebur-
 gum ciui-
 tas Episco-
 palis.

Manus
 Anhaltino
 imponunt.

vsque

ANNO
1544.
Instrumen-
tum ordi-
nationis.
Cam. in vit.
Mel. p. 225.

vsque verticem consecrandi manum tetigissent. Quâ de re Melächthon scriptum quoddam confecit, velut Instrumentum ordinationis publicum, quod per concionatores omnes subscriptis nominibus cõfirmatum est, Verba huius documenti, quibus Ordinatio perficitur, hæc ferè sunt.

” Cum ad ministerium Euangelij Reue-
 ” rendissimus & Illustrissimus Princeps, Do-
 ” minus Georgius, Princeps in Anhalt, Comes
 ” Ascaniæ, & Dominus in Bernburg, Præposi-
 ” tus Ecclesiæ Magdeburgensis, ritè & piè vo-
 ” catus fuisset ad functionem muneris Eccle-
 ” siastici adiuuãdam in Episcopatu Mersebur-
 ” genli, accersiti sunt, vetere primarum Eccle-
 ” liarum more, viri docti & graues, qui vicinas
 ” Ecclesias gubernant, quorum nomina infra
 ” ascripta sunt, vt in ipsâ Ecclesia Mersebur-
 ” genli ad hanc vocationem adderetur publi-
 ” cum testimonium ordinationis. Nos igitur
 ” (viri docti & graues) conuocati, quia certò
 ” sciebamus hunc Illustrissimum Principem
 ” Georgium rectè intelligere, & cõstanter am-
 ” plecti puram Euangelij doctrinam, quã Ec-
 ” clesiæ harum regionum vnâ voce & vno spi-
 ” ritu cum Catholicâ Ecclesiâ Dei profiten-
 ” tur, & eximiam eius esse virtutem & sancti-
 ” tatem, testimoniũ nostrum de eo ritu Apo-
 ” stolico impositione manuum declarauimus,
 ” & ei ministerium docendi Euangelij, & ad-
 ” ministrandi Sacramenta commendauimus.
 ” Cumque Paulus Tito præceperit, vt presby-
 ” teros

teros ad docendas & gubernandas Ecclesias ANNO
 passim constitueret, sciat hic ordinatus, voce 1544.
 Apostolicâ sibi præcipi in hac functione, vt “
 sacerdotes ad docendas & regendas Ecclesias “
 ordinet, & eorum doctrinam & mores in- “
 spiciat, &c. “

Georgius ad hunc modum ordinatus Lu- Anhaltin^o
 theranilmum sub nomine reformationis, vt reformati-
 solent isti, in diœcesin inuexit: Quam ad rem onem in-
 consilio Melanchthonis usus est; à quo no- ducit.
 uus hic Episcopus in administratione rei Ec- Chytr. in
 clesiasticæ totus pendebat. Ordinauit inter Sax. p. 466.
 cætera, vt per singulos annos bini pastorum
 conuentus haberentur aut synodi; in quibus
 ipse præsedet vt Episcopus, & latinas oratio-
 nes habuit, compositas, & subministratas à
 Melanchthone, qui Principem istum, ceu pæ-
 dagogus moderabatur: Nec orationes tan- In ep. ad
 tum synodicas, sed & conciones ad populum Cam p. 276
 habendas illi suppeditauit. Sleid. lib. 15.

Fuit anno superiore proximo Conuentus V.
 Imperij Spiræ, Cæsaris Ferdinandi Bohemiæ Comitia
 Regis, Electorum omnium, & Principum fe- Spiræ.
 rè omnium præsentia frequentissimus. Et
 quidem in Februario factum est actionis ini-
 tium, quæ tandem ad decimum Iunij finem
 habuit. Decretum inter cætera, vt Decem- Decretum
 bri mense denuò cōuentus haberetur, in quo de religio-
 Cæsar tentandam dogmatum cōciliationem ne.
 inter Catholicos & Protestantes censuit. E-
 lector Saxo domū reuersus, è Comitij Me-
 lanchthonē per litteras admonuit, vt se com-
 para-

ANNO pararet ad iter. Agendum in Comitijis pro-
1544. ximis de religione pacificandâ; quam ad rem
Melanch- operâ ipsius vti decreuerit: Paratus igitur ef-
thon adCo- fet, instructusq; rebus ad illam actionem ne-
mitia vo- cessarijs, vt vocatus itineri se confestim ac-
carus. cingeret. Id factum anno Christi 1544. In-
Prorogan- terea Comitiorum tempus propter Cæsaris
tur Comi- inualetudinem in annum vsque sequentem
tia. prorogatū est. Et principio quidem VVorma-
Idem lib. 16 tiæ dictus dies, vbi propter terrorem in-
 gruentis belli Turcici religionis pacificandæ
 negotium suspensum fuit, & ad Comitiam re-
Ratisbonâ iectum, quæ Ratisbonam Cæsar indixit. Ne
indicuntur verò res non agi seriò videretur, VVorma-
 tiæ collocutores designauit quatuor ex vtra-
Collocu- que parte, duosq; Præsides, quos ad Calend.
tores à Cæ- Decemb. Ratisbonam cōuenire iussit, & inti-
sare defi- tium facere colloquendi, priusquā actio Co-
gnati. mitiorum inchoaretur; ad quam Cæsar, Prin-
 cipes & Ordines anno sequente 1546. mensē
 Ianuario præsentē esse iussit. Inter collo-
Melanch- tores Lutheranos & Melanchthonem aiunt
thon domi- fuisse designatum, quem Elector ipse pridem
detinetur. huic negotio destinarat, vt diximus. Verum
 vbi tempus aduenit, vt se daret itineri; mu-
Anno 1545. tatum fuit consilium, & Melanchthon domi-
 manere iussus. Causa fuisse videtur, tū quod
 per Lutheranos non satis constanter & irre-
Causæ de- nuè rem agere diceretur contra Papistas; tum
tentionis. verò quod affectum suum in Sacramentarios
 nimium prodiderat. Eâ re grauitè offendit
 Electorem Principem, qui, Melanchthone
 repu-

repudiato, Georgium Maiorem è VVitten- ANNO
 bergensibus Theologis solùm misit ; eum 1545.
 ipsum, à quo postmodum inter Lutheranos
 Maioristarum hæresis originem duxit & no-
 men. Mansit itaque domi Melanchthon, &
 lubens quidē, vti præ se tulit, cum ab id ge-
 nus actionibus & conciliationibus alienum
 se diceret.

Interim Fridericus Palatinus Elector, qui Palatinus
 Ludouico fratri anno 1544. in Martio vitâ mutat reli-
 functo successerat, Princeps ætate iam pro- gionem.
 uecta, mutandæ religionis consilium cœpit, *Cam. in vit.*
 deq; instituto suo litteras dedit ad Melanch- *Mel. p. 228.*
 thonem, cuius nō absentis modo consilium,
 sed & operam studiumq; præsentis in eo ne-
 gotio desiderabat. Sed nec illud impetrari Melanch-
 potuit ab Electore Saxone, vt Melanchtho- honē euo-
 nē ad Palatinum ire pateretur; nedum vt alio car, sed fru-
 sedem transferret; quod ob multas causas in stra.
 votis habere videbatur. Tulit hoc Melanch-
 thon eam ob causam molestius, quod ope-
 ram suam in mutandis ritibus, quam passim
 alijs præstiterat, Principi suo & patriæ negare
 cogeretur. Quanquam quod præsens in hoc
 genere nō potuit, per litteras exequi conatus
 est. Scripsit enim quandam doctrinæ formã, Melanch-
 ad quam Palatinus suos ordinatione publica thon for-
 reuocaret: Quin & alios misit, quorum opera mulam do-
 & ministerio in rebus ad religionē pertinen- ctrinæ Pa-
 tibus vteretur. Elector Saxo nō fidebat Me- latino trās-
 láchthoni: Quæ causa fuit, vt eū VVittéberge mittit.
 retineret; vbi multos habebat obseruatores, A Saxone
 ocula- detinetur.

ANNO
1545.

*In ep. ad
Cam. p. 382*

Ibid. p. 530.

Protestan-
tium bellū
in Brunsvi-
censium.

Eum ca-
piunt.

oculatos admodum & parum benignos, per
quos poterat in officio contineri. Atque hinc
querela illa Melanchthonis, quam subinde
repetijt; quod velut alligatus ad Caucasum
immensis laboribus conficiatur. Scripsit sanè
de cōditione suâ ante triennium, anno vide-
licet 1542. in hunc modum: Conficior, mi
Ioachime, laboribus, & seruo penè, vt in an-
tro Cyclopi; dicendum est enim apud te,
quod sentio; ac sæpè de fugâ cogito. Quere-
lam istam repetit hoc anno 1545. cum ad Pa-
latinum ire prohiberetur: Me, inquit, fatalis
aliqua ἀνάγκη, quam toties reprehendo, tan-
quam Promethea ad Caucasum alligauit: Et
tamen hunc soluit Iupiter. Hæc Melanch-
thon: Quanquam paulò post ad laxandum
animum à Luthero solutus fuit, qui partim
sponte suâ, partim amicorum rogatu profe-
ctus est in patriam, Comites Mansfeldenses
inuisurus. Adiunxit verò sibi comitem istius
itineris Melanchthonem: Quanquam alieno
tempore venit, cum Comites iam essent in
armis, & ad castra fœderatorum propera-
rent; qui cōtracto exercitu Henricum Brun-
svici Ducem, armatâ manu sua repetentem,
oppresserunt. Factum hoc est Octobri men-
se, Phippo Landgrauio, & Mauritio Saxone
bellum nomine fœderatorum administran-
tibus; qui ducē Henricum, cum is resistendo
non esset, militibus magnâ partē dilapsis, vnâ
cum filio ad 21. Octobr. prope Northemium
in potestatem redegerunt. Landgravius ca-
ptum

ptum deditone Principem Zigenhaimum ANNO
 duxit; vbi fuit in vinculis ad bellum vsque 1545.
 Smalcaldicum, quod biennio post exarsit. In Capiuntur
 quo Brunsvicensis è carcere liberatus, pe- & ipsi.
 dem extraxit è compedibus Protestantium, *Sur. in com.*
 quas deinde mirabili rerum vicissitudine *Sleid. Po-*
 Saxo atque Landgravius, hostes ipsius acer- *mar. ad huc*
 rimi, per Cæsarem subacti rursus induerunt. *ann.*

Cùm Georgius Maior & Laurentius Zo- Anno 1546
 chius Ratisbonam proficiscerentur ad collo- Theologo-
 quium, Melanchthon eos officij causâ Li- rum Luthere-
 ipsiã vsq; comitatus est: Ita cõtumeliã sibi fa- ranorũ ad-
 ctam ciuilitèr dissimulauit. Maior verò cum uentus Ra-
 socio ad 21. Ianuar. anni 1546. Ratisbonã ve- tisonam.

nit; vbi 27. eiusdem mēsis die factum est col- Vtriusque
 locutionis initium. Disceptatum aliquandiu partis con-
 de forma colloquij, de Notarijs, alijsque de gressus.

rebus id genus: de quibus cum aliud Luthe- Abrumpi-
 rani, quam Cæsar & ipsius nomine præfides tur disces-
 constitutum vellent, tempus ad quintũ vsq; su Luthe-
 Februarij diem altercando transactum fuit. ranorum.
 Tandem abruptum est colloquium Luthe- *In ep. ad*
 ranorum discessu: quorũ primi Saxones, Ma- *Cam. p. 549.*

ior & Zochius, per Principem auocati; dein- *“*
 de Bucerus, demũ & cæteri discesserunt. Me- *“*
 lanchthon, vbi postmodum legit ea, quæ Ra- *“*
 tisonæ per Lutheranos disputata sunt, quæ- *“*
 dam improbavit. Fidem, inquit, & studium *“*
 nostrorum probo; sed quædam aut aliter ex- *“*
 plicare conatus essem, aut præterissem: quã *“*
 de re cum erimus vnã, loquemur. Hæc ad *“*
 Camerarium quinto nonas Martij. *“*

P

CA-